

پیشبرد ارزشیابی توصیفی در مدرسه

مؤلفان:

فرح روز رنوی، ثریا دشتی بقرآباد، رعنا پرتوی

محیدتریوه، سعیدلاله

عنوان و نام پدیدآور	: پیشبرد ارزشیابی توصیفی در مدرسه/مؤلفان: فرح روز پرتوی... (و دیگران)
مشخصات نشر	: اردبیل: نشر نایاب، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۰ ص
شابک	: ۱۵۰۰۰ ریال 978-600-8785-55-2
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: مؤلفان: فرح روز پرتوی، ثریا دشتی بقرآباد، رعنا پرتوی، مجید تریوه، سعید لاله.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۹۳
موضوع	: آموزش ابتدایی -- ایران -- ارزشیابی
موضوع	: Education, Elementary -- Evaluation -- Iran
موضوع	: شاگردان ابتدایی -- ایران -- ارزشیابی
موضوع	: School children -- Rating of -- Iran
موضوع	: پرتوی، فرح روز، ۱۳۵۰ -
رده بندی کنگره	: LB۱۱۱۷/پ۹۳ ۱۳۹۶
رده بندی دیویی	: ۳۷۱/۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۹۱ ۴۸

پیشبرد ارزشیابی توصیفی در مدرسه

مؤلفان: فرح روز پرتوی، ثریا دشتی بقرآباد، رعنا پرتوی

مجید تریوه، سعید لاله

ناظر فنی: جعفر حسینی

ویراستار ادب: ژاله کلابی

طراح و صفحه آرا: مهنا معرفت

قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه

ISBN:978-600-8785-55-2

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

ویراستار علمی: سیامک مرادی ننه کران

ناشر: انتشارات نایاب

نوبت و سال چاپ: اول - ۱۳۹۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۸۵-۵۵-۲

چاپ و صحافی: افق

هرگونه چاپ و تکثیر (اعم از زیراکس، بازنویسی، ضبط کامپیوتری و تهیه CD) از محتویات این اثر بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است و متخلفان به موجب بند ۵ از ماده ۲ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان و هنرمندان تحت پیگرد قانونی قرار می گیرند.

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

تماس با انتشارات: ۰۹۱۴۷۴۱۵۶۶۴-۰۴۵۳۳۸۴۲۹۴۱

www.nayabpress.ir

مشاوره جهت نشر: ۰۹۱۴۴۵۵۵۴۶۳

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	فصل اول: ارزشیابی توصیفی بعنوان ابزاری برای تحول دیدگاه.....
۲	ارزشیابی توصیفی چیست؟.....
۲	تعریف ارزشیابی توصیفی.....
۷	اهداف اصلی طرح ارزشیابی توصیفی.....
۸	ابزار جمع‌آوری و ارائه اطلاعات توصیفی.....
۱۰	ویژگی‌های ارزشیابی توصیفی.....
۱۱	راه‌کارهای ارزشیابی توصیفی برای معلمان در عمل.....
۱۴	شیوه‌های نظارت بر فرایند اجرای ارزشیابی توصیفی در مدارس.....
۱۶	بررسی نظام ارزشیابی توصیفی مدارس.....
۱۸	سرانه پایین دانش‌آموزی در مدارس دولتی.....
۲۱	سابقه اجرای سیستم ارزشیابی توصیفی.....
۲۳	فصل دوم: تاریخچه ارزشیابی.....
۲۴	تاریخچه ارزشیابی.....
۲۵	تعاریف ارزشیابی و ارزشیابی آموزشی.....
۲۶	انواع ارزشیابی آموزشی.....
۲۹	نمونه‌هایی کاربردی از سنجش تکوینی.....
۳۱	مشکلات معلمان در اجرای ارزشیابی تکوینی.....
۳۳	نمونه‌ای از ارزشیابی تشخیصی.....
۳۴	ارزشیابی توصیفی.....
۳۶	دو رویکرد ارزشیابی پیشرفت تحصیلی.....
۳۸	اهداف ارزشیابی کیفی و توصیفی دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش.....

فصل سوم: مراحل اجرای ارزشیابی توصیفی.....	۴۱
تاریخچه ارزشیابی توصیفی و تغییر نظام ارزشیابی در جهان.....	۴۲
تعریف‌های ارزشیابی توصیفی.....	۴۳
اهداف ارزشیابی کیفی - توصیفی.....	۴۳
اصول حاکم بر ارزشیابی توصیفی.....	۴۶
مختصات طرح ارزشیابی توصیفی.....	۴۸
مهارت‌ها، ابزار و وسایل اجرای ارزشیابی توصیفی.....	۵۲
انواع مقیاس د به بندی.....	۵۴
انواع آزمون‌های پیش‌تعیینی.....	۵۶
انواع بازخوردهای فرایندی.....	۶۲
نحوه ارائه بازخوردهای فرایندی.....	۶۳
دفتر مدیریت فرایندهای کلاس براری در اختیار معلم.....	۶۴
ارزشیابی توصیفی، بهداشت روانی و رشتی.....	۶۷
معلم و عوامل مؤثر در بهداشت روانی دانش‌آموزان.....	۶۸
تعریف بهداشت روانی.....	۶۹
عوامل مؤثر بر بهداشت روانی.....	۷۰
نقش معلمان در بهداشت روانی دانش‌آموزان.....	۷۰
ارزشیابی توصیفی، فرسودگی شغلی معلمان.....	۷۲
اهمیت و ضرورت.....	۷۹
تاریخچه فرسودگی شغلی.....	۸۱
شاخص‌های نگرشی.....	۸۲
تأثیر سبک مدیریت در فرسودگی شغلی.....	۸۲
نیازهای مشاور و چگونگی فرسوده شدن او.....	۸۴
تأثیر نقش بر خانواده.....	۸۵
چگونگی مهار و کنترل استرس.....	۸۶
اختلال نقشی پس از ضربه.....	۸۷
بحث و نتیجه‌گیری.....	۹۰

۹۳	منابع و مأخذ.....
۹۴	الف) منابع فارسی .....
۹۸	ب) منابع لاتین .....

www.ketab.ir

پیشگفتار مؤلفان

فعالیت‌های آموزشی هر کشور را می‌توان نوعی سرمایه‌گذاری برای آینده دانست. هدف اصلی این سرمایه‌گذاری با توسعه‌ی انسانی و یا به عبارتی، رشد آگاهی و توانایی‌های بالقوه انسان است. با پیشرفت روزافزون علوم و فناوری نقش آموزش و پرورش دچار دگرگونی شده است به طوری که وظیفه‌ی اصلی نظام آموزشی، کشف و پرورش استعدادها و توانایی‌های دانش‌آموزان، برای شرکت در فعالیت‌های سازنده اجتماعی است.

در این میان با گذشت بیش از یک قرن از نهادینه شدن نظام آموزش رسمی در ایران و با مروری بر آثار نگران‌کننده مردودان مقطع ابتدایی نظام آموزشی کشور بین سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ شش. به ویژه در مناطق محروم می‌توان دریافت که نارسایی‌هایی در نظام آموزشی وجود دارد که باعث تحقق نیافتن اهداف آموزشی در این مقطع می‌گردد. به نظر می‌رسد حلقه‌ی معیوبی در فرایند آموزشی کشور نیز در نظام ارزشیابی خلاصه شده باشد. منظور از ارزشیابی، فرایند منظمی است که با استفاده از روش‌های خاص و به شیوه‌ای علمی و به منظور آگاهی از پیشرفت تحصیلی، بهبود یا تغییر فرایند آموزش و اطلاع از تغییرات ایجاد شده در ساختار شایسته و فرایندهای ذهنی یادگیرندگان صورت می‌گیرد.

بی‌تردید فرایند سنجش با رویکرد سنتی که متکی بر نظریه‌های رفتارگرایی و روان‌سنجی کلاسیک است و شامل انواع سؤالات آزمون‌های جزئی‌نگر است، دیگر نمی‌تواند در نظام آموزشی ایران، عملکرد دانش‌آموز، معلم والدین و حتی نظام آموزشی را ارزیابی کند. به همین دلیل نظام آموزشی طی دهه‌های اخیر تلاش را در ساختار، محتوا و روش‌های اجرایی خود به وجود آورده است که از آن میان می‌توان به تصویب طرح سنجش و ارزشیابی توصیفی اشاره کرد. ارزشیابی توصیفی یا الگوی رایج‌تری رویکردی پویا و رشددهنده است که در حوزه روان‌شناسی یادگیری و برنامه‌ی درسی متکی بر نظریه‌های جدید است و با هدف افزایش کیفیت فرایند یاددهی-یادگیری، کاهش اعتبار آزمون‌های پایانی و افزایش بهداشت روانی محیط یاددهی-یادگیری تهیه شده است.

امروزه نتیجه‌مداری چیزی است که ذهن و اندیشه‌ی تربیتی مسئولان و معلمان را در مدارس شکل می‌دهد به همین دلیل ارزشیابی‌های پیشرفت تحصیلی بر نتیجه‌نهایی یادگیری متمرکز شده و امتحانات پایانی نقش اصلی را ایفا می‌کنند و پایه‌ی قضاوت را

درباره آن نتیجه‌ای می‌گذارند که دانش‌آموزان بدان دست یافته‌اند. در این نوع ارزش‌یابی‌ها دانسته‌ها تنها چیزی هستند که مورد سنجش قرار می‌گیرند و چگونه دانستن، توانستن و عمل کردن در جریان آن محو و ناپیدا می‌شود. از این رو در سالیان اخیر سیاست‌گذاران نظام آموزشی توجه عمیق‌تری را به این حوزه از آموزش مبذول داشته‌اند. طرح امتحانات دونوبتی (ارزش‌یابی مستمر) و ارزش‌یابی کیفی- توصیفی از نشانه‌های توجه عمیق به این موضوع است. در این میان الگوی ارزش‌یابی کیفی- توصیفی به عنوان نسخه کامل‌تر ارزش‌یابی مستمر توانسته است تا جای خود را در بدنه نظام آموزشی تثبیت کند.

این الگو شریک‌های ارزش‌یابی تحصیلی- تربیتی است که اطلاعات لازم، معتبر و مستند را برای شناخت عمیق و همه‌جانبه فراگیران در ابعاد مختلف یادگیری یا استفاده از روش‌ها و ابزارهای مناسب سنجش می‌سازد. سنجش سنجش‌های عملکردی، پوشه کار، مشاهدات در حین فرایند یاددهی- یادگیری و اهمیت می‌نماید، و سپس براساس اطلاعات مستند جمع‌آوری شده منظم و هدفمند بازخوردهای کیفی در نظر را برای کمک به یادگیری بهتر دانش‌آموزان در فضای روانی عاطفی مطلوب‌تر ارائه می‌کنند.

از آنجایی که مجریان اصلی این طرح معلمان هستند باید بتوانند امکانات رشد و تکامل همه‌جانبه‌ی دانش‌آموزان را در کلاس درس فراهم کنند. بدین منظور نیاز به شناخت همه‌جانبه‌ی استعدادهای دانش‌آموزان را در کلاس درس فراهم کنند. بدین منظور نیاز به شناخت کامل دانش‌آموزان دارند و اگر دانش‌آموزان خود را بتوانند به خوبی بشناسند، قادر خواهند بود برای پیشرفت و یا جبران نقاط ضعف کاری خود، راه‌های صحیح‌تری را انتخاب کنند. در این راستا پس از آموزش برخی از معلمان مقاطع ابتدایی دوره، این طرح به صورت پیش‌آزمایشی در سال تحصیلی ۱۳۸۱-۱۳۸۲ ش. اجرا شد. براساس آنچه از اجرای سه ساله طرح ارزش‌یابی توصیفی به دست آمده است، اضطراب و نگرانی دانش‌آموزان از امتحان کسب نمره بیست کاهش یافته است و معلمان و والدینی که این طرح را اجرا کرده‌اند به توسعه آموزش‌های توصیفی و یادگیری مهارت‌های زندگی گرایش پیدا کرده‌اند.

بی‌تردید پیاده‌سازی صد در صدی نظام ارزش‌یابی توصیفی از پایه اول ابتدایی سال ۱۳۸۸-۱۳۸۹ ش در تمام مناطق آموزشی کشور بدان معناست که نظام آموزشی قصد دارد یادگیری دانش‌آموزان را بهبود بخشد، نگرش مطلوب نسبت به مدرسه ایجاد نماید، بهداشت روانی کلاس درس را افزایش دهد، اعتماد به نفس دانش‌آموزان و مشارکت آن‌ها را

بالا نگه دارد، روحیه انتقادپذیری را در کودکان افزایش دهد و... این تحول جای بسی خرسندی است، اما تنها با گامی پس و پیش نهادن، همه آرمان‌های آن محقق نخواهد شد، مگر آنکه به شکل تدریجی در دانش، بینش و نگرش معلمان، دانش‌آموزان، والدین، جامعه و... تغییرات لازم درباره یادگیری و شیوه‌های سنجش آن، به وجود آید. بدین منظور مولفان در مطالعه پیش رو که در دو بخش تنظیم شده، نخست به کلیات موضوع که شامل تاریخچه، ارزش‌یابی، تعاریف انواع ارزش‌یابی و... است پرداخته و سپس ضمن تعریف ارزش‌یابی توصیفی و بیان اهداف، ویژگی‌ها، مختصات و روش‌های اجرا، رابطه ارزش‌یابی توصیفی توحید مختصری با بهداشت روانی، خلاقیت و فرسودگی شغلی معلمان نوشته شده است.

مؤلفان در این نوشتار سعی بر معرفی و تبیین ارزش‌یابی توصیفی جهت ارائه هر چه بهتر در اجرای مهارت‌ها، بخش‌ها و مراحل اجرا توسط معلمان و دیگر دست‌اندرکاران جامعه آموزشی و پرورشی در مدارس ابتدایی داشته‌اند در بخش پیوست کتاب نمونه‌ی تصاویر کارنامه‌ی ارزش‌یابی توصیفی، نمونه برگ‌های آن آورده شده است.